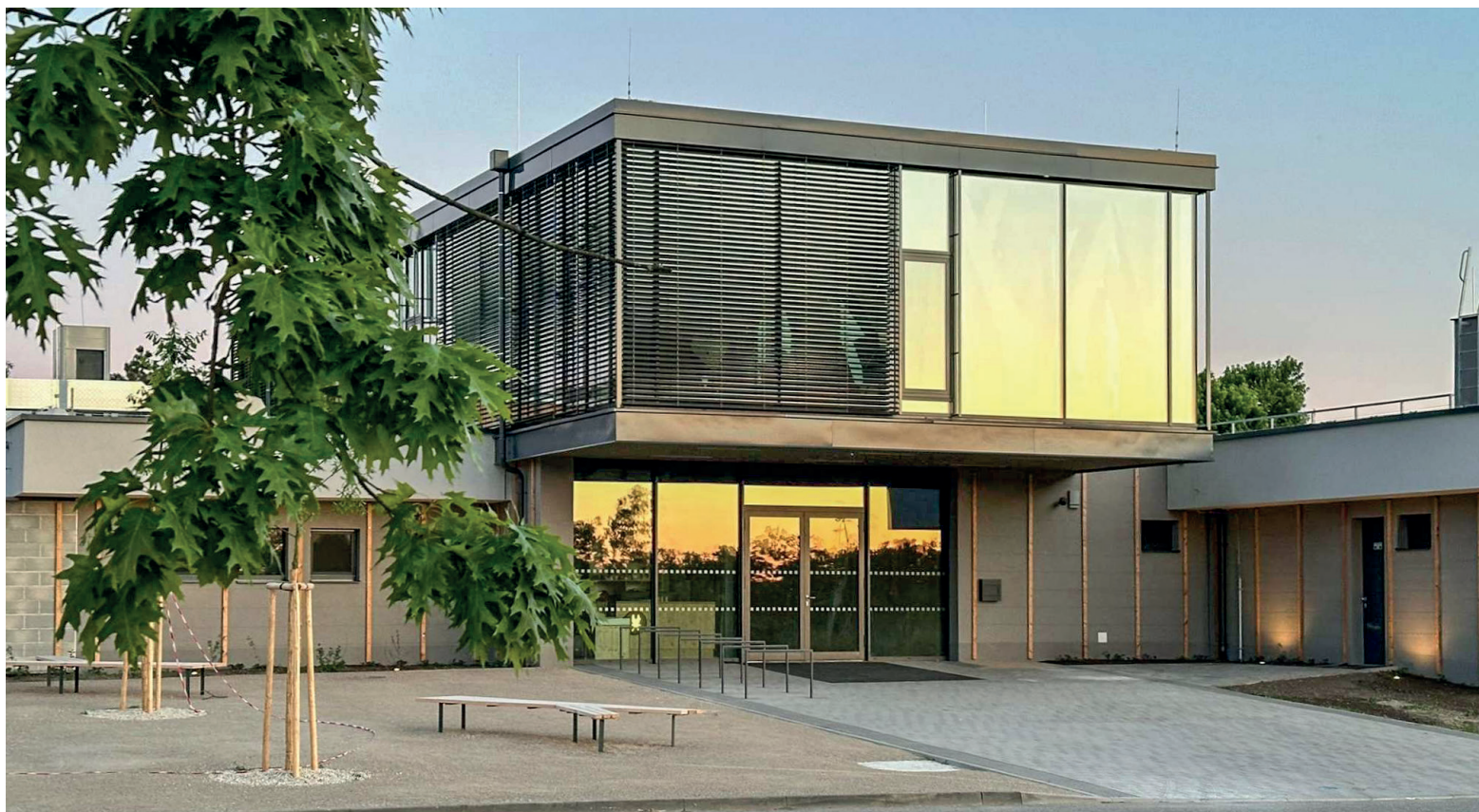

Dům přírody Hodonínské Dúbravy

Libor Ambrozek, Roman Strnad, Jana Kalábková

Panonské doubravy na písku. Tak zní název unikátního biotopu světlých dubových lesů, které se dodnes zachovaly na rozloze několika set hektarů severně od Hodonína. Za svoji druhovou pestrost vděčí výjimečným

geologickým podmínkám i staletí trvajícím využívání člověkem. Poněkud paradoxně jsou hlavním předmětem ochrany druhy, které jinde nacházejí svůj domov na stepích a loukách.

V Domě přírody Hodonínské Dúbravy se za žaluziemi v prvním patře ukrývá originální dřevěná konstrukce připomínající les. Foto Petra Kotásková

V současnosti jsou porosty evropsky významnou lokalitou, nejceněnější části jsou od roku 2014 chráněny jako národní přírodní památka. Chcete se o tomto pozoruhodném klenotu naší přírody dozvědět víc? Od 1. června 2024 máte šanci – v Hodoníně byl totiž slavnostně otevřen Dům přírody Hodonínské Dúbravy, jediné návštěvnické středisko u nás věnované maloplošnému chráněnému území.

Iniciátorem jeho vzniku bylo město Hodonín ve spolupráci s Agenturou ochrany přírody

a krajiny ČR (AOPK ČR) a Moravskými naftovými doly, které se významně angažují i v dalších regionálních projektech týkajících se ochrany krajiny a životního prostředí.

Expozice představuje i přírodu okolí Hodonínské Dúbravy, totiž dva zcela odlišné a rovněž velmi významné biotopy – společenstvo volných vátných písků v přírodní památce Pánov na východním okraji lesního komplexu a rybníční soustavu na říčce Kyjovce, lemující Dúbravu ze západní strany.

Les jako mnoho jiných,

může si říct návštěvník Dúbravy při zběžném pohledu. Ale první dojem může snadno klamat. Proto je ústředním motivem expozice navržené brněnskými architekty ze studia TheBüro (Roman Strnad, Jan Vrbka, Jiří Jurenka) nahlížení do hloubky. Principem je hra s eskalací měřítek – samotný les začíná téměř za humny stavby, přičemž přístavba druhého podlaží, ve které je expozice umístěna, je sama stylizovaným modelem lesa. Konstrukce je ze dřeva, nosné prvky jsou

pojednány jako stromy s větvemi. Autorem tohoto velmi nápaditého stavebního řešení je architektonické studio Létající inženýři v čele s architektem Tomášem Havlíčkem.

Uvnitř této zmenšeniny lesa, skrze kterou lze procházet, je umístěna zmenšenina další – Modeles čili model lesa, srdce celé expozice. Dvnitř tohoto modelu může návštěvník nahlédnout pomocí kamery obskurní, v níž se přes projekci model rozpožhuje tematickou animací. Na ploše šesti metrů čtverečních jsou představeny všechny klíčové jevy a aktivity, se kterými se můžeme v území setkat. Jádrem modelu jsou světlé doubravy a lidské činnosti v minulých staletích, kterým les vděčí za svou druhovou pestrost, tedy kosení a pastva. Uvidíme ale i doubravy zarůstající keřovým patrem a borové monokultury, výsledek intenzivního lesnického hospodaření ve 20. století, které se výrazně negativně podepsalo na současném stavu Dúbravy. Zachycena je i zajímavá historie Pánova, ve středověku pastvin, poté vojenského cvičiště, kde po druhé světové válce dragouny vystřídaly tanky a obrněné transportéry. I dnes jsou vojenská technika či motocykly důležitým prostředkem udržení písčinych stepů s jejich unikátní flórou a faunou. Ve třech kamerách namířených na klíčová místa Modelesu před námi ožívají lidské aktivity, na infoprkně lemujícím celý exponát se zájemci mohou podrobněji seznámit s historií, současností i vysvětlením mimořádnosti přírodního bohatství Hodonínské Dúbravy.

Co dalšího najdeme v patře?

Když návštěvník prozkoumá Modeles, nebude doslova vědět, kam dřív. Celý prostor je vyplněn řadou originálních exponátů s neméně originálními názvy. Na počet určitě vyhrávají Infokraby, kterých je rovná dvacítká! Jsou založené na principu překvapení – obsah je ukrytý (i když trochu napoví říkanka na vnější straně), takže vám v případě zájmu nezbyvá než otevřít dvířka. Uvnitř v 15 případech najdete nejvýznamnější rostliny a živočichy, umělecky ztvárněné výtvarnicemi Vendulou Chalánkovou a Hanou Svobodovou. Můžete se těšit i na fotografie nebo krátkou videosekvenci a na vnitřní straně víka se dozvíte řadu zajímavostí o daném druhu. Zbylých pět infokrabiček je věnováno významným jevům, které jsou přiblíženy formou minutového videa. Otevření dvířek nejen odhalí obsah, ale zároveň spustí rozmanité zvuky přírody.

Unikátní biotop panonských doubrav na písce se v České republice nachází jen severně od Hodonína. Foto Libor Ambrozek

Neméně důležité je kromě ikonických druhů osvětlení širších souvislostí, vazeb mezi nimi a představení celého ekosystému. Proto na sebe jednotlivé exponáty tematicky navazují a navzájem se doplňují.

V hlavní roli pan Dub

Jak napovídá už název Domu přírody, základním kamenem společenstva je dub. V našem případě dub letní, symbol síly, dlouhověkosti a odolnosti, od starověku posvátný strom řady

národů. Zde je mu věnováno hned několik exponátů, které se snaží zachytit jeho roli ve všech podobách. Stromostoj, jehož autorem je Jiří Vítek, je vlastně skládací model stromu, který si návštěvníci mohou rozebrat, nebo naopak postavit. Je doprovázen textem, který přibližuje anatomii stromu i koloběh a tvorbu živin. Dřevřez najdeme poněkud ukrytý za Obrazobodem, velkým paravánem sloužícím jako projekční plocha. Název v jednotném čísle trochu mate, protože na návštěvníky čekají hned čtyři řezy dubovými kmeny. Stáří nejstaršího

V jedné z dvaceti infokrabiček nás přivítá dudek chocholatý krmící mládě. Foto Petra Kotásková

Desítky krásných barevných fotografií rostlin a živočichů najdou návštěvníci na dvířkách šatny. Foto Aleš Ležatka

Před vstupem do budovy vás přivítají dva bojující samci roháče obecného, maskota Domu přírody, v podobě houpaček pro nejmenší děti. Foto Petra Kotásková

z nich určil dendrochronolog Jiří Kyncl na 284 let! Jeho dlouhý život ukončilo až tornádo v roce 2021. Proto jsou na něm vyznačeny zajímavé letopočty z historie regionu i světa a z dějin přírodních věd. Na dalších řezech jsou zdůrazněny především změny přírodních podmínek při růstu jednotlivých stromů a další zajímavosti, které lze z letokruhů vyčíst.

Exponát Slido sestává ze třech posuvných průhledných panelů a představuje neuvěřitelně bohatou komunitu především živočichů, kteří na stromě nacházejí svůj úkryt, potravu či zde trvale žijí, a vzájemné vazby mezi nimi. Čtvrté zpodobnění dubu, tentokrát v podobě tří částí kmene v různých stadiích rozpadu, nese jméno Kmenokuk a poodhaluje pestrý svět hmyzu. Více než dvě desítky druhů zde vidíme nejen na fotografiích s popisky na infoprkně, ale také v podobě preparátů umístěných na kmenech.

Písky a rybníky

Jak už bylo zmíněno v úvodu, Dům přírody je věnován nejen světlým doubravám, ale i biotopům zcela protikladným – totiž vátým pískům a rybníkům. Zatímco zvlněné pláně Pánova v létě věrně odkazují na Moravskou Saharu, jak bylo nedaleké Bzenecko nazýváno ještě v 19. století, tři desítky rybníků na obou březích Kyjovky skýtají útočiště desítkám druhů vodního ptactva. Hejna racků chechtavých nebo divokých hus připomíná nad schodištěm plastika letících ptáků čili Ptakolet, jehož autorem je také Jiří Vítek. Krajina písků a rybníků s jejími rostlinnými i živočišnými obyvateli je černobílou grafikou zachycena na dvou velkých

skleněných tabulích, které navazují na stěnu schodiště. Všechny druhy jsou na infoprkně pod tabulemi opatřeny nejen popisky, ale i barevnými fotografiemi. Boxy s obrazovkou uvnitř namířené do skla nabízí průhled do krajiny, přehrávají záběry z obou odlišných světů a lákají tak k jejich osobní návštěvě.

Něco pro hravé a soutěživé povahy

Když máte pocit, že už o přírodě Hodonínské Dúbravy a okolí leccos víte, můžete si své znalosti ověřit v kvízu, který lze spustit na velké projekční ploše s poetickým názvem Obrazobot. Kvíz má tři úrovně, takže kdo si není jistý, může začít tou nejlehčí. Obrazobot také umožní návštěvníkům virtuálně se přenést do rozmanitých míst prezentovaného území a stát se součástí fotografie některého z nich. Děti nebo hraví dospělí mohou dát přednost Pexeboxu, tedy pexesu, které se nabízí hned na dvou hracích deskách s různým počtem políček. A do třetice je pro zvlášť zvědavé návštěvníky připravena Biotéka. Tu tvoří bezmála 200 dřevěných kartiček (!), které jsou opravdu pestrou směsicí informací, zajímavostí i fotografií druhů a jevů. Na lícní straně najdete informaci, otázku nebo název jevu či druhu, na rubové pak odpověď, fotografii nebo korespondující vysvětlení.

Ještě na střechu

Bylo by škoda ukazovat rostliny jen na fotografiích či videích. Lesní druhy z Dúbravy samozřejmě potřebují stín, za těmi se vypravíme

za chvíli. Ale obyvatelé bývalého vojenského cvičiště na Pánově, kteří jsou přivyklí rozpálenému písku i nedostatku vody, by si na střeše zvyknout mohli. Proto je v páscech kolem zábradlí vysazena třicítka druhů, se kterými se můžete setkat na teplých stráních nebo které u nás rostou opravdu jen na vátých píscích jižní Moravy. Kavyl vláskovitý, smil písečný, divizna brunátná, prostě jeden krasavec vedle druhého. Zbývá část střechy je pokryta barevnou rohoží z několika druhů rozchodníků.

Vraťme se do přízemí

Kvůli exponátům jsme naši virtuální prohlídku Domem přírody začali rovnou v patře. Teď už je vhodná chvíle na návrat do přízemí. Asi není třeba zdůrazňovat, že u vchodu narazíte na recepci, kde si vedle vstupenek můžete zakoupit i drobný suvenýr či regionální dobrotu. Případné čekání zprůjemní dvě obrazovky, kde je možné pustit si fotografie nejen z Dúbravy, ale i z ostatních domů přírody v České republice, činnosti AOPK ČR nebo kvízu, který už znáte z patra. Vestibul také potěší všechny milovníky map. K domům přírody patří neodmyslitelně i filmy o území z jejich názvu. Téměř dvacetiminutový snímek o krásách i ohrožení Hodonínské Dúbravy natočila společnost GNOMON Production s.r.o. a promítán bude ve velkém sále právě v přízemí. Děti najdou prostor pro ekologickou výchovu i kroužky v dalších místnostech. Určitě se sem budou těšit, protože tak barevné skříňky s mnoha desítkami fotek kyttek i zvířat nejsou snad nikde jinde k vidění.

Na zahradě nechybí vedle místních bylin, keřů a stromů ani písečná duna a vodní plocha, připomínající písčité stepi, a rybníky. Foto Petra Kotásková

Co nás čeká venku

Co by to bylo za dům přírody bez kousku opravdické přírody? Cesta k ní ale nebyla jednoduchá. Původně zde totiž sídlilo Centrum ekologické výchovy Důbrava, kolem něhož mohly děti využívat rozlehlou zahradu s řadou cenných vzrostlých stromů, květinových záhonů a neobvyklých zákoutí. Vše ale změnil konec června 2021, kdy se přímo přes ni přehnalo ničivé tornádo. Nezůstalo téměř nic, naopak vedle padlých stromů a sutin technického zázemí přinesl větrný vír i množství dalšího odpadu. Zároveň však vznikl prostor pro tvorbu nové zahrady v duchu prezentovaného území.

Návrh venkovní expozice připravil zkušený zahradní architekt Lukáš Lattenberg z Atelieru Per Partes, realizace se ujala firma FLORSTYL s.r.o. Opět se zde návštěvník setká s Hodonínskou Důbravou v malém. Dům přírody lemují záhony bylin běžných i vzácných, byly vysazeny nové lesní i ovocné stromy a řada druhů keřů. Rybníky připomíná kameny obložené jezírko, pánovské pláně zase docela velká písečná duna, která se bude určitě líbit dětem. U jezírka i duny se znovu setkáte s infokrabičkou, na zahradě nechybí ani hmyzí hotel.

K dispozici bude i venkovní učebna s kapacitou asi 40 osob, ohniště s posezením a volná plocha jako zázemí pro hry a další akce.

Neměli bychom zapomenout

Závěrem ještě nesmějí chybět dvě důležité informace. Za prvé se sluší poděkovat všem, kteří se na realizaci tak rozsáhlého a náročného díla podíleli. Vyjmenovat je bohužel všechny nelze, někteří již byli zmíněni přímo v textu, další najdete v infoboxu. Co se týká financí, které jsou vždy až na prvním místě, celkové náklady přesáhly 100 milionů Kč. Polovina byla získána z dotací, druhou polovinu tvoří podíl města. Klíčovými donátory byly Ministerstvo životního prostředí (prostřednictvím OPŽP i další dotační tituly), Nadace Karel Komárek Family Foundation a Jihomoravský kraj.

Projektová příprava byla dokončena v roce 2020, v únoru 2022 začala vlastní stavba, kterou zajistila společnost OHLA ŽS, a.s. Na stavební část navázala tvorba expozice, kterou zastrešovala firma Nowatron Elektronik spol. s r.o.

Druhou poznámkou je aspoň zmínka o možnostech, které se před novým Domem přírody otevírají. Prakticky od jeho vchodu se můžete vydat po červené značce do světlých lesů národní přírodní památky. Hned k nedaleké ZOO Hodonín navíc přiléhá jižní část lesního komplexu Důbravy – dnes příměstský lesopark, výjimečný prostor pro poznávání a rekreaci obyvatel i návštěvníků Hodonína. Kombinuje v sobě nejen cenné přírodní hodnoty, ale také sportovní a volnočasové prvky. Po průchodu tornáda jeho částí si zde příroda hledá vlastní cestu obnovy, město kromě jiného připravuje i zajímavou naučnou stezku.

Přejme tedy Domu přírody a jeho pracovníkům, ať dokáží krásy zdejší přírody přiblížit lidem a získat je pro její ochranu. ■

INVESTOR: Město Hodonín

Autor architektonické podoby

Domu přírody – studio Létařící inženýři,
Ing. arch. Tomáš Havlíček

Autor projektu expozice – studio TheBüro

architekti, Ing. arch. Roman Strnad,
Ing. arch. Jan Vrbka, Ing. arch. Jiří Jurenka

Autor projektu zahrady – studio Létařící

inženýři, Ing. arch. Tomáš Havlíček
ve spolupráci s ateliérem Per Partes,
Ing. Lukáš Lattenberg

Zhotovitel stavby: OHLA ŽS, a.s.

Zhotovitel expozice: Nowatron Elektronik,
spol. s r.o.

Zhotovitel zahrady: FLORSTYL s.r.o.

CELKOVÉ NÁKLADY (vč. DPH): 109,2 mil. Kč

Náklady stavební části: 67,4 mil. Kč

Náklady interiéru: 2,1 mil. Kč

Náklady expozice: 17,3 mil. Kč

Náklady zahrady: 12,2 mil. Kč

Ostatní náklady: 10,2 mil. Kč

CELKOVÉ DOTACE: 50 369 301 Kč

Poskytovatelé dotací:

Operační program Životní
prostředí – 23,1 mil Kč

Nadace Karel Komárek Family Foundation –
15 mil. Kč

Jihomoravský kraj – 10 mil. Kč

Národní program Životní prostředí
(energetické úspory): 2,1 mil Kč

Národní program Životní prostředí (zahrad):
7 mil Kč

**TERMÍN STAVEBNÍCH PRACÍ: únor 2022 –
říjen 2023**

**REALIZACE ZAHRADY: prosinec 2023 –
květen 2023**